

หมวด 5
การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน, ห้างหุ้นส่วนจำกัด
และบริษัทจำกัด

มาตรา 1247 - มาตรา 1273

บทที่ 1
บทนำเรื่องทั่วไป

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน เป็นเรื่องของ การชำระบัญชีของนิติบุคคล ซึ่งหมายถึงห้างหุ้นส่วนสามัญ จดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด

วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้มีการชำระบัญชี

การที่กฎหมายได้กำหนดบทบัญญัติขึ้นให้ห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล และบริษัทจำกัดที่เลิกกิจการ มีการชำระบัญชีก็เพื่อ ประโยชน์ต่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับนิติบุคคลนั้น ๆ เพราะการชำระบัญชีเป็นการชำระสะสางภาระงานต่าง ๆ ของ ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทที่ยังคงอยู่ให้เสร็จไป อีกทั้งจัดการ บรรดาทรัพย์สินต่าง ๆ ที่นิติบุคคลพึงมีอยู่ในฐานะเจ้าหนี้ หรือ ลูกหนี้บุคคลภายนอกก็ได้ จะนั้นจึงได้กำหนดแห่งนี้เป็นหลัก กฎหมายไว้เลยว่า ถ้านิติบุคคลเลิกกิจการ ต้องดำเนินการชำระ บัญชีตามขั้นตอนที่กฎหมายได้วางไว้ไม่ใช่มาชำระบัญชีกันตาม ใจชอบ อย่างเช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน ซึ่งกฎหมาย เห็นว่าตกลงกันอย่างไรก็ชำระบัญชีตามที่ตกลงกันได้ระหว่าง หุ้นส่วนกับบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับห้างนั้นอยู่

นอกจากนั้นสิ่งที่พึงควรจำ สังเกตไว้ก็คือว่า ถึงแม้ห้าง นิติบุคคลหรือบริษัทจะเลิกดำเนินกิจการ และดำเนินการให้มี การชำระบัญชีกันแล้วก็ตาม กฎหมายก็ยังถือว่า ห้างหรือ บริษัทดังกล่าวยังมีสภาพเป็นนิติบุคคลอยู่ตลอดเวลา จนกว่าจะ มีการชำระบัญชีกันเสร็จ หลังจากนั้นถึงจะสิ้นสภาพการเป็น นิติบุคคลประเภทนั้น ๆ ไป

บทที่ 2

ผู้ช่วยบัญชีกือไคร และการตั้งผู้ช่วยบัญชี ผู้ช่วยบัญชีกือไคร

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1251 บัญญัติ
ไว้ว่า “ห้างหุ้นส่วนก็ได้ บริษัทก็ได้ ในเมื่อเลิกกันเพราเหตุอื่น
นอกจำกลั่มละลาย หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหรือกรรมการของ
บริษัทยอมเข้าเป็นผู้ช่วยบัญชี เว้นไว้แต่ข้อสัญญาของห้าง
หรือข้อบังคับของบริษัทจะมีกำหนดไว้เป็นสถานอื่น

ถ้าไม่มีผู้ช่วยบัญชีดังวามนี้ และเมื่อพนักงานอัยการ
หรือบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสียในการนี้ร้องขอ ท่านให้ศาลตั้งผู้
ช่วยบัญชี”

มาตรา 1252 บัญญัติว่า “หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรม
การบริษัทมีอำนาจโดยตำแหน่งเดิมฉบับเดิม เป็นผู้ช่วยบัญชี
ก็ยังคงมีอำนาจอยู่จนนั้น”

จากตัวบททั้ง 2 มาตรานี้ จะเห็นได้ว่า ผู้ช่วยบัญชีก็
คือบุคคลที่เข้ามาเมื่อน้ำที่ชาระสะสางการงานของนิติบุคคล
รวมทั้งจัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ของนิติบุคคลให้เรียบร้อย หลัง
จากนิติบุคคลนั้นได้มีการเลิกดำเนินกิจการแล้ว และผู้ที่จะได้รับ
การแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยบัญชีของนิติบุคคลได้นั้น จะต้องเป็น
บุคคลดังต่อไปนี้

1. ในกรณีที่ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท เลิกกิจการโดย
เหตุอื่น ๆ ที่มิใช่การล้มละลาย ผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยบัญชีของ
นิติบุคคลนั้นก็คือผู้จัดการห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือกรรมการ
ของบริษัทจำกัดนั้น ๆ เป็นผู้ท่าน้ำที่ชาระบัญชีต่อไป และ
เมื่อมาเป็นผู้ช่วยบัญชีแล้ว กฎหมายก็ยังให้คงอำนาจเหมือน
เดิมอยู่ทุกประการ เพราภูมิปัญญาถือว่าเมื่อมีการชาระบัญชี
กัน สภาพของนิติบุคคลก็ยังไม่สิ้นสภาพไป ยังคงมีสภาพดุจเดิม
อยู่

2. ในกรณีที่ห้างนิติบุคคลมีสัญญากำหนดผู้ชำระบัญชีไว้ว่าใครเป็นหรือข้อบังคับของบริษัทจำกัดได้กำหนดให้หลักเกณฑ์การตั้งผู้ชำระบัญชีไว้ ผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคลนั้นก็มาจากการบุคคลที่ได้กำหนดไว้ เช่น ถ้าสัญญาของห้างนิติบุคคลหรือข้อบังคับของบริษัทกำหนดว่า “ศาลเป็นคนตั้งผู้ชำระบัญชี” เช่นนี้แล้ว จะไปเอาผู้จัดการห้างหรือกรรมการบริษัทมาเป็นผู้ชำระบัญชีไม่ได้

3. ในกรณีที่ห้างนิติบุคคลหรือบริษัทจำกัดล้มละลายผู้ที่มีหน้าที่เป็นผู้ชำระบัญชีก็คือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

4. ในกรณีที่ไม่สามารถหาผู้ชำระบัญชีได้ตามข้อ 1 และข้อ 2 ข้างต้น กว้างหมายให้พนักงานอัยการ หรือนิติบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับนิติบุคคลเหล่านี้ ร้องขอให้ศาลแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นก็ได้

บทที่ 3 การถอนผู้ชาระบัญชี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1257 บัญญัติ
ไว้ว่า

“ผู้ชาระบัญชีซึ่งมิใช่เป็นข้าราชการศาลดังนั้น ท่านว่า
จะถอนเสียจากตำแหน่งและตั้งผู้อื่นแทนที่ก็ได้ในเมื่อผู้เป็นหุ้น
ส่วนทั้งหลายออกเสียงเป็นหน้าหนึ่งใจเดียวกัน หรือที่ประชุมใหญ่
ของผู้ถือหุ้นได้ลงมติดังนั้น แต่ศาลมิยอมสั่งถอนผู้ชาระบัญชีจาก
ตำแหน่งและตั้งผู้อื่นแทนที่ได้ไม่เลือกว่าจะเป็นผู้ชาระบัญชี
ซึ่งศาลตั้งหรือมิใช่ศาลตั้ง ในเมื่อมีคำร้องขอของผู้เป็นหุ้นส่วน
ในห้างคุณไดคุณหนึ่ง หรือของผู้ถือหุ้นในบริษัทมีหุ้นรวมกันนับ
ได้ถึงหนึ่งในสิบแห่งทุนของบริษัท โดยจำนวนที่ส่งให้เงินเข้า
ทุนแล้วนั้น”

จากตัวบทมาตรานี้ เรายจะเห็นได้ว่าผู้ชาระบัญชีที่ได้ตั้ง^{ขึ้นมาตามมาตรา 1251} นั้น อาจถูกถอนได้ดังเหตุต่อไปนี้ โดย^{แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น}

ประเด็นที่ 1 ผู้ชาระบัญชีที่ศาลไม่ตั้ง

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างนิติบุคคลออกเสียงเป็นเอก-
ฉันกให้ผู้ชาระบัญชีออกจากเป็นผู้ชาระบัญชีได้ และตั้งบุคคล
อื่นขึ้นมาเป็นแทนก็ได้

2. ที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้น ก็สามารถลงมติถอนผู้
ชาระบัญชี และตั้งบุคคลอื่นขึ้นมาเป็นแทนก็ได้

ประเด็นที่ 2 ผู้ชาระบัญชีที่ศาลตั้งหรือไม่ตั้ง

ในประเด็นที่ 2 นี้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างนิติบุคคลคน
ใดคนหนึ่ง หรือผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดที่มีหุ้นรวมกันนับได้
1 ใน 20 ของทุนบริษัทที่ส่งให้เงินเข้าทุนแล้วนั้นมีคำร้องขอต่อ
ศาลให้ถอนผู้ชาระบัญชีก็ทำได้ เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้วก็มี
อำนาจสั่งถอนและตั้งบุคคลอื่นขึ้นมาทำหน้าที่ชาระบัญชีแทนก็
ได้ ไม่ว่าผู้ชาระบัญชีคนที่ถูกถอนนั้นจะได้รับแต่งตั้งมาเป็นผู้
ชาระบัญชีโดยศาลตั้ง หรือศาลไม่ได้สั่งตั้งก็ตาม

บทที่ 4 หน้าที่ผู้ช่วยบัญชี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1250 ได้บัญญัติว่า

“หน้าที่ของผู้ช่วยบัญชี คือช่วยประสานการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป จัดการใช้หนี้เงินและแจกจ้างหนี้อย่างสิ่งที่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น”

จากตัวบทมาตรานี้จะเห็นได้ว่า เมื่อตั้งผู้ใดขึ้นมาเป็นผู้ช่วยบัญชีแล้ว หน้าที่ทั้ง ๆ ไปของผู้นั้น ก็คือ

1. ช่วยประสานการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือให้เสร็จไป และ

2. จัดการใช้หนี้เงินและแจกจ้างหนี้อย่างสิ่งที่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

3. เพื่อให้การช่วยเหลือไปโดยสมความมุ่งหมาย ตามกฎหมายความสามารถแยกรายละเอียดถึงหน้าที่ผู้ช่วยบัญชี ต้องดำเนินการได้ออกดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ทำการจดทะเบียน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1254 ว่า เมื่อใดที่มีการเลิกห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เป็นหน้าที่ของผู้ช่วยบัญชีที่จะต้องนำเรื่องการเลิกนี้ไปจดทะเบียน เสียภายใน 14 วัน นับแต่วันที่เลิกกิจการ และในรายการจดทะเบียนต้องระบุชื่อของผู้ช่วยบัญชีทุกคนไว้ด้วย ซึ่งผู้ช่วยบัญชีนี้สำคัญมาก ถ้าจะมีการเปลี่ยนตัวบุคคลว่าใครจะมาเป็นผู้ช่วยบัญชีแทนนั้นกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1258 อีกว่า ให้เป็นหน้าที่ของผู้ช่วยบัญชีที่จะต้องรับไปจดทะเบียนแก้ไขนี้ เสียภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ตกลงกันและลี่ยนตัวผู้ช่วยบัญชีนั้น

2. หน้าที่ทำการโฆษณา กฎหมายได้กำหนดหน้าที่โฆษณาของผู้ช่วยบัญชีไว้ในมาตรา 1253 ว่า ให้ผู้ช่วยบัญชี

มีหน้าที่ทำดังต่อไปนี้ให้เสร็จภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ศาลมีผู้
ชำระบัญชี หรือนับแต่วันที่ได้เลิกห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท คือ

1. บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาใน
หนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ 2 ครั้งเป็นอย่างน้อย ว่าห้างหุ้นส่วนนั้น
หรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าหนี้ทั้งหลายยื่นคำ
ฟ้องหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี

2. ส่งคำบอกร้องอย่างเดียวกัน เป็นจดหมายลง
ทะเบียนไปรษณีย์ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุก ๆ คนบรรดาเมือง
ปราภูในสมุดบัญชีหรือเอกสารของห้าง หรือบริษัทนั้น

3. หน้าที่ทำบัญชีงบดุลย์ กฎหมายได้บัญญัติไว้ใน
มาตรา 1255 ว่า เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีที่จะต้องรับจัดการ
การทำบัญชีงบดุลย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จโดยเร็วที่
สุด หลังจากทำการสำรวจแล้วก็ส่งมอบให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่มีอำนาจ
ทำการตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นเป็นหน้าที่ต่อไปของ
ผู้ชำระบัญชี คือเรียกประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นต่อไปเพื่อมาทำการ
พิจารณาเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้ชำระบัญชีจะเสนอในที่ประชุมใหญ่นั้น

4. หน้าที่ทำการร้องขอให้ล้มละลาย กฎหมายได้บัญญัติ
ไว้ในมาตรา 1266 ว่าให้เป็นหน้าที่อีกหนึ่งของผู้ชำระบัญชี
ถ้าผู้ชำระบัญชีได้ตรวจสอบดูแล้วมีความเห็นว่า ห้างหุ้นส่วน
หรือบริษัทไม่มีทรัพย์สินอะไรเหลืออยู่แล้ว ไม่พอภักหนี้สิน
ก็มีสิทธิยื่นร้องขอต่อศาลทันที เพื่อให้ออกคำสั่ง สั่งให้ห้างหุ้นส่วน
หรือบริษัทนั้nl ล้มละลายต่อไป

5. หน้าที่นำรายงานยื่นต่อนายทะเบียน กฎหมายได้
กำหนดไว้ในมาตรา 1267 ว่าให้เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชี
ที่จะต้องยื่นรายงานการดำเนินการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนหรือ
บริษัทที่ตนได้ดำเนินการไปทุก 3 เดือนต่อนายทะเบียน เพื่อให้
นายทะเบียนทราบว่าได้ทำอะไรไปบ้างแล้ว และขณะนี้กำลังทำ
อะไรมอยู่และจะเสร็จเมื่อใด รายงานโดยผู้ชำระบัญชีนี้ ผู้เป็นหุ้น
ส่วน ผู้ถือหุ้น และเจ้าหนี้ทั้งหลายมีสิทธิขออุ่นใจที่นายทะเบียน

6. หน้าที่ทำรายงานยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ อันนี้ก็อีกอันหนึ่งที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 1263 ว่าให้เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชี ถ้ายังดำเนินการชำระบัญชีไม่เสร็จ และครบ 1 ปีแล้ว ก็ควรจะรายงานการดำเนินการต่าง ๆ รวมทั้งข้อขัดข้อง และวิธีการที่จะดำเนินการต่อไปให้ที่ประชุมใหญ่ประจำปีของผู้ถือหุ้นทราบบ้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นทั้งหลายซักถามข้อข้องใจได้

7. หน้าที่เมื่อเสร็จการชำระบัญชีแล้ว หลังจากที่ได้ทำการชำระบัญชีและรับรองแล้ว กฎหมายก็ได้กำหนดหน้าที่ผู้ชำระบัญชีไว้อีกว่า ต้องทำรายงานการชำระบัญชีที่ดำเนินการมาทั้งหมด ว่าได้ทำมาอย่างใด และได้จัดการทรัพย์สินของห้างหรือบริษัทนั้นไปอย่างใดบ้าง จากนั้นผู้ชำระบัญชี ก็เรียกประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น แล้วนำรายงานทั้งหมดนั้นนำเสนอให้ที่ประชุมใหญ่พิจารณาว่าจะอนุมัติหรือไม่ ถ้าที่ประชุมใหญ่อนุมัติรายงานที่เสนอมาได้แล้วก็เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชีอีกที่จะนำข้อความที่ตกลงกันในวันประชุมใหญ่นี้ไปจดทะเบียนที่กองทะเบียนเสียภายใน 14 วัน นับแต่วันประชุม และเมื่อนายทะเบียนจดทะเบียนตามที่ผู้ชำระบัญชีเสนอแล้ว กฎหมายก็ถือว่าการชำระบัญชีสิ้นสุดลงทันที

นอกจากนำรายงานการชำระบัญชีที่ได้รับอนุมัติไปจดทะเบียนที่ถือว่าการชำระบัญชีสิ้นสุดแล้ว พร้อมกันนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องนำหลักฐานบรรดาสมุดบัญชีและเอกสารต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ นำไปมอบให้นายทะเบียนไว้ด้วย

และกฎหมายได้กำหนดให้นายทะเบียนค่อยดูแลรักษาหลักฐานเหล่านี้ไว้ 10 ปี นับแต่วันสิ้นสุดการชำระบัญชี หลักฐานเหล่านี้บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย ขอตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด

บทที่ 5 อำนาจของผู้อำนวยบัญชี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1259 ได้บัญญัติแสดงถึงอำนาจของผู้อำนวยบัญชี ว่ามีดังต่อไปนี้

1. แก้ต่างว่าต่างในนามของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ในบรรดาดีพิพาทอันเป็นเพียง หรืออาญาทั้งปวง และทำปราณี ประนอมยอมความ

2. ดำเนินการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อชำระสัมภาระกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

3. ขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

4. ทำการอย่างอื่น ๆ ตามแต่จำเป็นเพื่อชำระให้เสร็จ ไปด้วยดี

อธิบาย 1 เป็นอำนาจที่กฎหมายได้ให้ไว้เพื่อจะได้จัดการ ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว กล่าวคือ เป็นโจก์ฟ้องเรียกพวกรถูกหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเพื่อ ได้ตัวเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นมา หรือในการถือครองกันข้าม ผู้อำนวยบัญชีอาจจะถูกพวกร้องเข้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท พ้องเป็นเจ้าเลย แก้คดีแทนห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น และใน บางครั้งผู้อำนวยบัญชีอาจจะต้องทำสัญญายอมความกับพวกร้อง เนื่องจากหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามที่ได้พิจารณาแล้ว ว่าจะเป็นผลดีแก่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ตัวกำลังดำเนินการ ชำระบัญชีอยู่

อธิบาย 2 กฎหมายให้อำนาจผู้อำนวยบัญชีจัดดำเนิน กิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามแต่จำเป็น เพื่อชำระ สัมภาระกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

มีบัญญาน่าคิดว่า อย่างไรถึงจะเรียกว่าดำเนินกิจการ อันจำเป็น ตามความเห็นของผู้เขียน เนื่องจากจะยกออกเป็น 2 ประการคือ

1. การดำเนินกิจการที่ค้างอยู่ให้เสร็จ
2. จัดดำเนินกิจการใหม่ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการเก่า
การจัดดำเนินการทั้ง 2 ประการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี หรือพูดสั้น ๆ ว่าให้ได้รับ
ประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้

ตัวอย่างประการแรก เช่นทางห้างหรือบริษัทได้รับเหมา
ก่อสร้างอาคารอยู่แห่งหนึ่ง ทำมาจนเกือบเสร็จแล้วและเพิ่งได้
ค่าจ้างรับเหมามาเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้เพื่อให้ได้
รับประโยชน์ในเงินค่าก่อสร้างนั้นอีกรังหนึ่ง ผู้ชำระบัญชี
ก็ควรจะเข้าดำเนินการสร้างต่อไปให้จนเสร็จ ก็เรียกได้ว่า
ดำเนินกิจการอันจำเป็นแล้ว

ตัวอย่างประการที่สอง เช่น ห้างหรือบริษัทมีเรือนทร์
เก่าจะขายอยู่ลำบาก แต่ปรากฏว่าเครื่องเรือชำรุด และสีทึบ
ไว้ก็ร่อนออกหมด ผู้ชำระบัญชีจัดการจ้างช่างมาซ่อมเครื่อง
ให้ดี และทาสีเรียลสีใหม่ ซึ่งปรากฏว่าเมื่อเสร็จแล้วก็ขายไปได้
ราคาดีกว่าเดิมมาก เช่นนี้ เรียกได้ว่าดำเนินกิจการอันจำเป็น
เพื่อชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี

การดำเนินกิจการใหม่นี้ ขอให้สังเกตให้ดีว่า จะต้อง¹
เป็นการงานที่ช่วยเหลือการสะสางกิจการเก่าให้เสร็จสิ้นไปและ
จำเป็น จะทำการงานขั้นใหม่ที่เดียว โดยไม่จำเป็นแก่การสะสาง
กิจการเก่าให้เสร็จสิ้นไปนั้นไม่ได้ เช่น ไปรับเหมาทำการงาน
ใหม่ขั้นอีก หรือซื้อของเข้าร้านเพื่อขายต่อไปอีก เป็นต้น

อธิบาย 3 ผู้ชำระบัญชีมีอำนาจขายทรัพย์สินของห้าง
หรือบริษัทได้ทุกชนิด เมื่อจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ตาม การที่กฎหมายให้อำนาจขายทรัพย์สินของห้าง
หรือบริษัทได้ก็เพื่อประโยชน์ที่จะรวมรวมให้ได้เป็นเงิน เพื่อ
การชำระหนี้สินและแจกจ่ายคืนทุนให้แก่บรรดาผู้เป็นหุ้นส่วน
หรือผู้ถือหุ้นต่อไป

อธิบาย 4 อำนาจของผู้ชำระบัญชีในการทำการอย่าง
อื่น ๆ ตามแต่จำเป็น เพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี นั้นราตรอง

ตีตามด้วยที่ให้เคร่งครัด กล่าวคือจะต้องเป็นการดำเนินงานที่ เป็นประโยชน์จริง ๆ ในการชาระสะสางบัญชีของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้นให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว ดังตัวอย่างเช่น ในย่านที่ ห้างหรือบริษัทนั้นตั้งอยู่ เป็นแหล่งที่มีหน่วยโครงการ งัดจะมากที่สุด จะนั่นการที่ผู้ชำระบัญชีจ้างယาม 4 คนโดยฝ่าห้าง หรือบริษัททั้งกลางวันและกลางคืนนั้น ก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสมต่อการชำระสะสางบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี แล้ว เพราะถ้าไม่จ้างคนฝ่าห้ามไว้ บางทีทรัพย์สินของห้างหรือ บริษัทนี้อาจจะถูกโครงการไปหมดก็อาจเป็นได้

นอกจากนั้นผู้ชำระบัญชียังมีอำนาจที่จะเรียกให้บรรดา ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นของบริษัทส่งเงินค่าหุ้นที่ยังได้ไม่ครบ นั่นมาให้ผู้ชำระบัญชีได้ด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1265 ซึ่งอำนาจตามมาตรา 1265 นี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรใช้มื่อจำ เป็นจริง ๆ ดังเช่น ไม่มีเงินพอชำระหนี้ มีแต่ค่าหุ้นที่ยังไม่ได้ เรียกอยู่นี้ท่านนั้น อย่างนี้ก็ควรเรียกได้เต็มราคามูลค่าของหุ้น เลย เพื่อจะได้รับรวมมาชำระหนี้สินให้หมดไป และอำนาจ เรียกผู้ชำระบัญชีนี้ กกฎหมายให้มีสิทธิเรียกให้ส่งเงินได้ทันที ถึงแม้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น จะมีสัญญา หรือข้อบังคับ ของบริษัทยังไม่ให้เรียกตอนนี้ก็ตาม กกฎหมายให้สิทธิเด็ดขาด เรียกได้ทันที

ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชี

มาตรา 1260 ได้บัญญัติว่า “ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระ บัญชีอย่างใด ๆ จะอ้างเป็นสมบูรณ์ต่อนุคคลภายนอกหาได้ไม่”

หลักปฏิบัติแล้ว ผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาผล ประโยชน์ของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล บริษัทจำกัด และบุคคล ภายนอก อย่างสุจริตใจจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ และ กกฎหมายก็ได้ให้อำนาจอย่างเต็มที่อยู่แล้ว เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ ให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี การกำหนดข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระ บัญชีให้ด่างหรือเพิ่มขึ้นจากที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น หมายผล ให้ยับยั้งบุคคลภายนอกที่สุจริตไม่ เช่น กำหนดข้อจำกัดอำนาจว่า

แต่ข้อสังเกต การที่มีข้อจำกัดยังอาจต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถใช้ยันกันเองได้ระหว่างผู้ชำระบัญชีกับห้างนิติบุคคล หรือบริษัทจำกัดนั้น ๆ

นอกจากนี้หากว่าได้บัญญัติอีกกว่า ถ้ามีผู้ช่วยรับบัญชี
หลายคนการได้ ๆ ที่ผู้ช่วยรับบัญชีกระทำอย่างไม่เป็นอันสมบูรณ์
นอกจากผู้ช่วยรับบัญชีทั้งหลายจะได้ทำร่วมกัน เว้นแต่ที่ประชุม
ใหญ่หรือศาลจะได้กำหนดอำนาจไว้ เป็นอย่างอื่นในเวลาดังผู้
ช่วยรับบัญชี

และมีข้อยกเว้นว่า ในเวลาตั้งผู้ชาระบัญชี ถ้าที่ประชุมให้ญี่หรือศาลได้กำหนดให้ผู้ชาระบัญชีทำการแยกกันก็ได้ แต่เช่นว่านี้จะต้องนำไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันลงมติหรือออกคำบังคับนั้น ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกทราบได้และปฏิบัติได้โดยถูกต้องในการมาติดต่อกัน ห้างนิติบุคคลหรือบุรษัทจำกัดนั้น

บทที่ ๖

การประชุมใหญ่ขั้นตอนที่ห้างนิติบุคคลหรือบริษัทให้มีการ ชำระบัญชี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1248 ได้
บัญญัติว่า “เมื่อกล่าวถึงประชุมใหญ่ในหมวดนี้ ท่านหมายความ
ดังต่อไปนี้ คือ”

1. ถ้าเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน และห้างหุ้นส่วน
จำกัดก็คือ การประชุมหุ้นส่วนทั้งปวง ซึ่งอาทัยคะแนนเสียงข้าง
มากเป็นส่วนใหญ่ในการวินิจฉัย
2. ถ้าเกี่ยวกับบริษัทจำกัด ก็คือการประชุมใหญ่ตามที่
ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1171”

เมื่อห้างนิติบุคคลหรือบริษัทจำกัดได้เลิกดำเนินกิจการ
แล้วได้ตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นมาเพื่อดำเนินการชำระบัญชีต่อไป
แล้วนั้น ผู้ชำระบัญชีเมื่อดำเนินการไปตามหน้าที่แล้ว อาจจะมี
การเรียกประชุมใหญ่บรรดาผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นของ
บริษัทก็ได้

การประชุมใหญ่ในช่วงระยะเวลาที่มีการชำระบัญชีนี้
นั้นอาจจะมีได้ ๓ ประการคือ

1. เมื่อผู้ชำระบัญชีเข้ารับหน้าที่ และได้ทำบัญชีงบดุลย์
ให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบเสร็จแล้ว ก็เรียกประชุมใหญ่ (มาตรา
1256)
2. ในกรณีที่การชำระบัญชียังคงทำอยู่ได้เสร็จเกิน
๑ ปีแล้วขึ้นไป ดังนี้ต้องมีการเรียกประชุมใหญ่ (มาตรา 1268)
3. เมื่อผู้ชำระบัญชีได้ทำการชำระบัญชีเสร็จแล้ว ก็
ต้องมีการเรียกประชุมใหญ่ (มาตรา 1270)

อธิบายข้อ ๑ ตามมาตรา 1256 เมื่อผู้ชำระบัญชีเข้ารับ
หน้าที่ และได้มีการทำบัญชีงบดุลย์ พร้อมทั้งให้ผู้ตรวจสอบบัญชี

ตรวจสอบเสร็จแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องเรียกประชุมใหญ่ เพื่อให้ที่ประชุมใหญ่ดำเนินการ

1. รับรองให้หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการบริษัท คงเป็นผู้ชำระบัญชีต่อไป หรือเลือกตั้งผู้ชำระบัญชีคนใหม่ขึ้นมาแทนที่และ

2. อนุมัติบัญชีงบดุลย์

และที่ประชุมใหญ่นี้จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีตีราคากรัพย์สินหรือให้ทำการใด ๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางภาระกิจการของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทให้เสร็จสิ้นไป

อธิบายข้อ 2 ในกรณีที่ยังทำการชำระบัญชีไม่เสร็จแล้วเกินเวลา 1 ปี ขึ้นไปแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องเรียกให้มีการประชุมใหญ่ในเวลาสักเป็นทุกปี นับแต่เริ่มทำการชำระบัญชีเพื่อให้ที่ประชุมใหญ่รับทราบผลของการทำงานในการชำระบัญชีที่ดำเนินมาแล้ว ต้องรายงานให้ละเอียดทุกรายละเอียด ว่าทำไม่ถึงข้า ติดขัดตรงไหนบ้าง เป็นต้น และจะดำเนินการต่อไปอย่างไร (มาตรา 1268)

อธิบายข้อ 3 เมื่อผู้ชำระบัญชีได้ทำการชำระบัญชีเสร็จแล้วก็ต้องเรียกประชุมใหญ่ โดยผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่นำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่า การชำระบัญชีนั้นได้ดำเนินไปอย่างใด และได้จัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้นไปประการใด นอกจากนั้นผู้ชำระบัญชีต้องชี้แจงกิจการต่าง ๆ ต่อที่ประชุมใหญ่ที่ดำเนินมาแล้วให้ที่ประชุมใหญ่ทราบจนเป็นที่พอใจ

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้รับทราบจนเป็นที่พอใจก็ได้ลงมติอนุมัติในรายงานต่าง ๆ ที่ที่ผู้ชำระบัญชีเสนอ หลังจากนั้นผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันประชุม เมื่อได้จดทะเบียนแล้วก็เป็นอันสิ้นสุดการชำระบัญชี

หลังจากนั้นซึ่งเป็นหน้าที่สุดท้ายของผู้ชำระบัญชีก็คือ

นำมอบบรรดาสมุดและบัญชีและเอกสารทั้งหลายของห้างหุ้น
ส่วนหรือบริษัทซึ่งได้ชำระบัญชีนี้ไว้แก่นายทะเบียน พร้อม
กับวันไปจดทะเบียนดังกล่าวข้างต้นด้วย

สมุดและบัญชี และเอกสารเหล่านี้ บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย^๑
ทั้งหมดมีสิทธิขอตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ
(มาตรา 1271)

บทที่ 7 วิธีจ่ายเงินชำระหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1263 บัญญัติว่า “ค่าธรรมเนียม ค่าภาระติดพัน และค่าใช้จ่ายซึ่งต้องเสียโดยควรในการชำระบัญชีนั้น ท่านว่าผู้ชำระบัญชีต้องจัดการใช้ก่อนหนี้เงินรายอื่น ๆ”

มาตรา 1264 บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้คุณได้มีได้มากกว่าตามให้ใช้หนี้ผู้ชำระบัญชีต้องวางแผนเท่าจำนวนหนึ่นนั้น ตามบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยวางแผนทรัพย์สินแทนชำระหนี้”

มาตรา 1269 “อันทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วน หรือของบริษัทนั้นจะแบ่งคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นได้แต่เพียงเท่าที่ไม่ต้องเอาไว้ใช้ในการชำระหนี้ ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเท่านั้น”

จากด้วยบทที่ 3 มาตรานี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดเป็นขั้น ๆ ไปเลยว่า หนี้จะต้องจัดการชำระก่อนหลังกันคือ

1. ค่าธรรมเนียม

ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในการดำเนินคดีทางศาลไม่ว่าจะเป็นโจทก์ หรือจำเลยก็ตาม ทางผู้ชำระบัญชีจะต้องหักเงินกันไว้ชำระหนี้อันนี้ก่อนอันอื่น ๆ

2. ค่าภาระติดพัน เช่น ค่าเช่า ค่าภาษีต่าง ๆ ทางผู้ชำระบัญชีก็ต้องกันเงินไว้เป็นขั้นต่อไป เพื่อชำระให้เสร็จสิ้น

3. ค่าใช้จ่ายซึ่งต้องเสียโดยควรในการชำระบัญชีก็เช่นค่าyanพาหนะ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ผู้ชำระบัญชีต้องกันเงินไว้เหมือนกันต่อจากขั้นที่ 2

4. ถ้าห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมีหนี้สินที่จะต้องชำระต่อเจ้าหนี้ ถึงแม้ว่าเจ้าหนี้ยังไม่ทราบหนี้ก็ตาม ก็เป็นหน้าที่ของผู้

ชำระบัญชี ต้องกันเงินไว้เพื่อชำระหนี้และผู้ชำระบัญชีมีหน้าที่ต้องนำเงินไปวาง ณ สำนักงานวางแผนทรัพย์ประจำตำบล แทนการชำระหนี้ต่อไป โดยปฏิบัติตามเรื่องการวางแผนทรัพย์สินแทนการชำระหนี้ที่ได้บัญญัตไว้ในประมวลกฎหมายนี้

5. ในกรณีสุดท้าย ถ้าห้างหรือบริษัทไม่ต้องชำระหนี้ อีกแล้ว และยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่ ก็เป็นหน้าที่ของผู้ชำระบัญชี ที่จะจัดแจงแบ่งคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นต่อไป

บทที่ 8 อายุความ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1272 บัญญัติว่า “ในคดีฟ้องเรียกหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้น หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานะ เช่นนั้นห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนด 2 ปี นับแต่วันถึงที่สุด แห่งการชำระบัญชี”

จากตัวบทมาตรานี้ เป็นเรื่องการฟ้องร้องเรียกหนี้สินจากบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ห้าง หรือบริษัท เป็นลูกหนี้ ผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้ บุคคลภายนอกต้องฟ้องภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ผู้ชำระบัญชีได้ไปจดทะเบียนการชำระบัญชีเสร็จต่อนายทะเบียนตามมาตรา 1270 ถ้าเกินกำหนดอายุความนี้แล้ว จะฟ้องเรียกไม่ได้เลยหมดสิทธิ์